

SEKULARISERINGSTEOLOGI OG MISJONSTENKNING

Svar til Håkon Haus

av

OLAV GUTTORM MYKLEBUST

Rektor ved Misjonsskolen i Stavanger skal ha takk for sin kritiske kommentar til Uppsala-dokumentene om misjonen, og også for det positive svar han gav på vårt tilbud om å trykke kommentaren i dette tidsskrift (1969 s. 145 ff). Det er vesentlige spørsmål som her er reist, og en saklig drøftelse av dem er i høy grad på sin plass. I denne artikkel kan det imidlertid — av plasshensyn og andre grunner — bare bli tale om å ta opp et par av disse spørsmål. En nærmere fremstilling og vurdering såvel av dokumentene som av den større sammenheng disse står i, vil man finne i mine artikler i Norsk Tidsskrift for Misjon 1968, s. 65 ff, 224 ff, jfr. 1969 s. 34 ff — og i Tidsskrift for Teologi og Kirke 1968 s. 289 ff.

I likhet med andre norske misjonsledere, men til forskjell fra de norske delegater, observatører og rådgivere i Uppsala, hevder Haus at den endelige uttalelse som ble utarbeidet, ikke atskiller seg vesentlig fra det forberedende utkast. Man beveger seg i begge tilfeller innenfor den samme grunnkonsepsjon, en grunnkonsepsjon bestemt av sekulærteologien (s. 149, 153, 160). Og med sekulærteologi forstås sekulærteologi i «egentlig» forstand, dvs. den teologi som opererer med kirken og verden som identiske størrelser, og som i samsvar med dette syn gjør gjeldende at misjon er, ikke å gjøre andre til kristne, men «ganske enkelt å være menneske, slik som dette er definert av Jesus av Nasareth» (som det heter på s. 154, med anvendelse av et ord av Paul van Buren, den radikale amerikanske sekulærteolog).

Men denne karakteristikk av den uttalelse som — så godt som énstemmig — ble vedtatt i Uppsala, er dypt urettferdig. Et dokument som taler klart og umisforståelig om Jesus Kristus som den

inkarnerte, korsfestede og oppstandne, som åpenbareren av Gud, grunnleggeren av den nye menneskeslekt, gjenoppretteren av menneskets barnekår hos Gud i og med sin død på korset, den frelseshandling som gjør det mulig for Gud å tilby alle mennesker tilgivelse fra skyld og et liv i frihet og dermed muligheter til å virkeliggjøre sin bestemmelse som mennesker, — et slikt dokument kan ikke kalles «sekulærteologisk» uten at det øves vold mot dets egentlige idé og intensjon.

I denne forbindelse vil jeg gjerne gi uttrykk for min beklagelse over at man i den norske diskusjon om Uppsala-teologien, resp. den nye misjonsteologi eller den moderne misjonstenkning har brukt «sekulærteologi», «sekulærteologisk» osv. — betegnelser som på ingen måte er éntydige — på en upresis og uforpliktende måte. En teologi som stiller seg positivt til sekulariseringen, er ikke dermed uten videre å karakterisere som «sekulariserings-teologi», — det er spørsmål om på hvilke premisser den gjør det. «Sekulariseringsteologi i egentlig forstand,» skriver Ivar Asheim, «blir det først i det øyeblikk teologien på en eller annen måte innebærer en tilpasning til den sekulariserte verden, når kirkens liv og budskap tilrettelegges innenfor rammen av en mer eller mindre konsekvent innomverdslig kontekst, eller m.a.o. når saeculum — denne verden — blir teologiens innhold og gjenstand» (Luthersk Kirketidende 1968 s. 51).

Grunnlag og siktepunkt for misjonen, hevdet Uppsala, er det bibelske budskap, for en menighet er et levende vitnesbyrd om Kristus bare i den utstrekning den selv er rotfestet i evangeliet. Dette budskap — det bibelske budskap — må forkynnes for alle mennesker, blant alle folkeslag, og først og fremst — det sies direkte — for de hundrer av millioner som ennå ikke har hørt det. Og denne forkynnelse må ta form av et vitnesbyrd både i ord og handling:

«Misjonen bærer frukt når mennesker finner sitt virkelige liv i Kristi legeme, i det liv kirken lever, med Ordet og sakramentene, med fellesskapet i Den hellige ånd og med andres frelse og velferd som siktepunkt. Det er der tegnene på den nye menneskehet erfares; det er der Guds folk i tjeneste og vitnesbyrd gjør seg

til ett med hele menneskeslekten. Kirkens vekst, innad og utad, er derfor av den aller største betydning.»

Haus skriver at forskjellen mellom det opprinnelige utkast og den endelige uttalelse er at man i den siste «fikk med enkelte setninger som kunne tyde på en mer bibelsk forståelse av misjonen» (s. 157 jfr. 162, 163). Men det er noe langt mer enn dette det dreier seg om, nemlig en *presisering* av misjonens målsetning, en plasering av kravet om medmenneskelig solidaritet og engasjement — som i utkastet unektelig var blitt énsidig understreket — i den helhetssammenheng det hører hjemme i. Det var nettopp en slik presisering, resp. plasering vi som hadde ansvar for utarbeidelsen av teksten til den første del — den bibelske og teologiske — av uttalelsen, hadde for øye, — og som man i *andre* kirkelige sammenhenger i høy grad har forstått. I en artikkel om misjonsdokumentet fra Uppsala i Lutherische Monatshefte heter det således at i og med «den kristosentriske orientering» uttalelsen fra Uppsala fikk, ble beskyldningen om «en humanistisk ansats» i utkastet for Uppsala bestemt avvist (1968 s. 458 f).

Som svar på den kritikk som fra enkelte hold er reist mot kirke-møtet i Uppsala hevdet da også formannen i sentralkomitéen i Kirkenes Verdensråd på det møte denne komité nylig holdt i Canterbury, at man tar feil hvis man tror at KVR holder på å bli en humanistisk organisasjon. «Så lenge den korsfestede og oppstandne Jesus av Nasaret forkynnes som den eneste som har fullmakt til å tilgi menneskene deres synd, er en slik beskyldning uberettiget», hevdet han. Men nettopp fordi det er denne grunn Verdensrådet bygger på, kan det ikke la være å beskjeftige seg med slike spørsmål som fattigdom, uvidenhet, rasisme og mellomfolkelige konflikter. Vår vilje og evne til å yde hjelp i disse sammenhenger er nemlig et uttrykk for ektheten av vår kristne tro.

At Uppsala-uttalelsen om misjonen er kristologisk orientert, er også den oppfatning Walter Wolbrecht, generalsekretær i den strengt luthersk-konfesjonelle Missouri-synode, har gjort gjeldende — forøvrig ikke bare kristologisk, men også trinitarisk, eskatologisk og doksologisk (jfr. LWF Information 1969 nr. 20).

Den er *ikke* antropologisk, selv om den — mer enn det vanligvis skjer i kirkelige dokumenter — taler om mennesket og menneskeheden som gjenstand og mål for Guds sendelse av Sønnen. Det er det kristne budskap uttalelsen gir uttrykk for, hevder Wolbrecht, dvs. evangeliet om Guds nåde i og ved den ene midler mellom Gud og mennesket, hans liv, gjerning, død og oppstandelse. Hva Haus som luthersk teolog føler seg tvunget til å forkaste, finner Wolbrecht som luthersk teolog det fullt forsvarlig å gi sin tilslutning. Så forskjellig kan altså ett og samme dokument bli forstått og vurdert!

Haus siterer utførlig fra mine *kritiske* bemerkninger til det opprinnelige utkast (s. 161 f), men han gjør ikke oppmerksom på de *positive* momenter det etter min mening inneholder, se f. eks. NOTM 1968 s. 70 f, jfr. Summary of Critical Comments (WCC/DWME, Uppsala). Slik jeg har sett det, er det ikke en motsetning mellom to totalt forskjellige og derfor uforenlige teologiske grunnholdninger, men en nærmere klargjøring av forholdet mellom forkynnelse og tjeneste som to sider av ett og samme oppdrag det hele tiden har dreiet seg om. Mens jeg i forbindelse med dette «forhold» tidligere har talt om en aksentuering av den ene eller den annen komponent i form av en prioritering, vil jeg nå — i lys av den debatt vi har hatt om saken — gjerne korrigere meg selv på dette punkt. Så sant det er riktig å tale om forkynnelse og tjeneste som to sider av ett og samme oppdrag (og ifølge Det nye testamente er det det), går det ikke an — slik det stadig gjøres — å fremstille og fremheve den første som «hovedsak» og den siste som «biprodukt». En slik uttrykksmåte er bare egnet til å forkludre begrepene. Oppgaven er å elske Gud og vår neste (medmennesket). Den kristnes tjenerstilling i kjærligheten er ett med hans herre-stilling i troen — slik Luther så genialt har fremstillet det i «Freiheit eines Christenmenschen».

Et bevis for at misjonsdokumentet fra Uppsala er båret og bestemt av en «sekulærteologisk grunnkonsepsjon» er ifølge Haus den kjensgjerning at det tar sitt utgangspunkt i menneskets situasjon i dagens verden. Men man må spørre hva galt det dog er i å starte med en slik analyse. Er det ikke relevans det spørres om,

dvs. nødvendigheten av å sette oppdraget i relasjon til den samfunns- og kultursammenheng det skal virkeliggjøres i? Personlig mener jeg at det er fullt forsvarlig at vi tar vårt utgangspunkt — i *denne* betydning av ordet — nettopp i det rop om fullverdig menneskelig eksistens som så sterkt presser seg frem hos vår tids hårdt prøvede og desillusjonerte menneskeslekt. Det er, for å si det med dokumentets egne ord, «selve menneskeligheten hos mennesket det spørres om».

Uppsala-dokumentet setter ikke skille mellom kirkelige oppgaver og samfunnsoppgaver, skriver Haus (s. 157). Her er ingen forskjell mellom kirken og verden. Dokumentet sier nemlig at «i en verden der hele menneskeheten kjemper for å virkeliggjøre sin felles menneskelighet og står overfor den samme fortvilelse og det samme håp, må den kristne kirke identifisere seg med hele samfunnet når den utfører sitt oppdrag i vitnesbyrd og tjeneste og i en ansvarlig forvaltning av våre totale ressurser». Men igjen må man spørre hva galt det dog er i dette? Er det ikke nettopp dette også Bispebrevet av 1968 holder frem?

Det er i høy grad bemerkelsesverdig at de konservative evangeliske som hittil utelukkende har konsentrert seg om forkynnelsen av evangeliet til frelse for det enkelte menneske, nå også understreker den sosiale dimensjon i det kristne budskap, som f. eks. forpliktelsen til å gjøre en innsats for menneskeverdet når det gjelder forholdet mellom hvite og negrer i USA. Dette er en utvikling som så absolutt må hilses med glede. Den gjør det nemlig klart at skillet mellom de to hovedstrømninger i den økumeniske bevegelse i vår tid er, ikke et skille mellom grupper som samler seg om henholdsvis det vertikale (gudsforholdet) og det horisontale (nesteforholdet), men et skille betinget av forskjell i bibelsyn, fromhetstype og kristendomsforståelse.

I alt jeg har skrevet om Uppsala, har jeg hatt dette for øye: å peke på de positive trekk i bildet, som motvekt mot — det må nok innrømmes — den stort sett negative vurdering dette kirkemøte i alminnelighet og misjonsdokumentene i særdeleshet har vært gjenstand for i dette land. Det er bl. a. av denne grunn at jeg har trukket inn uttalelsen fra seksjon I (Faith and Order-seksjonen) —

ikke bare fordi uttalelsen fra denne seksjon, som ble énstemmig vedtatt av generalforsamlingen, må ansees å være retningsgivende for Verdensrådets virksomhet som helhet (og altså også for dets arbeid med misjons- og evangeliserings-oppgavene), men fordi det her «er mange meget væsentlige missionsteologiske formuleringer at hente» (Johs. Aagaard i Nordisk Missionstidsskrift 1968 s. 178). Det forholder seg altså ikke slik at jeg «rekurrerer» til uttalelsen fra seksjon I av den grunn Haus angir (s. 163 f).

I denne forbindelse er det naturlig å si noen ord om det tolkningsprinsipp jeg har gjort meg til talsmann for i forbindelse med Uppsala, nemlig at de forskjellige uttalelser må sees i sammenheng, dvs. at f. eks. misjonsdokumentet må leses og utlegges i den kontekst de øvrige dokumenter frembyr. Når det gjelder det annet Vatikankonsil, er dette prinsipp alminnelig anerkjent. Hvorfor skulle det så ikke ha gyldighet også for kirkemøtet i Uppsala?

Det nevnte tolkningsprinsipp kunne ha noe for seg, skriver Haus, hvis teologien fra seksjon I hadde vist igjen og vært retningsbestemmende for seksjon II, men slik er det ikke, og dette viser bare hvor isolert Faith and Order står i den økumeniske bevegelse (s. 163). Men Haus må da være klar over det urimelige i at ett og samme møte skulle ha vedtatt uttalelser så totalt forskjellige at de overhodet ikke lar seg forene. Hva skal man mene om de intellektuelle — og forøvrig også moralske — kvalifikasjoner hos delegater som i ett vedtak sier ett og i et annet det stikk motsatte?

At det kan forekomme inkonsekvenser og uoverstemmelser i de forskjellige uttalelser, er en sak for seg, — det gjelder også Vatikankonsilet, til tross for de grundige forberedelser og de langvarige forhandlinger det der var tale om. Det skal ikke nektes at uttalelsene, og kanskje særlig uttalelsen om misjonen, til dels åpenbarer indre spenninger og motsetninger. Men er dette egentlig så underlig i et *økumenisk* dokument, hvor det nødvendigvis må vise seg vanskeligere å oppnå full enighet? Selv et *konfesjonelt* verdensmøte kan åpenbare «indre spenninger og motsetninger», og det endog i sentrale spørsmål, jfr. Det lutherske verdensfor-

bunds generalforsamling i Helsinki 1963 (uttalelsen om rettferdiggjørelsen).

At Uppsala-uttalelsen om misjonen bærer preg av å ville forene — for å bruke de vanlige betegnelser (som imidlertid ikke er helt dekkende) — «vertikale» og «horisontale» synspunkter, er det vel ingen som for alvor vil bestride. Det er dog ikke to diametralt motsatte «konsepsjoner» det er tale om, en «sekulærteologisk» og en «bibelsk», dvs. en teologi som setter likhetstegn mellom Gud og medmenneskelighet, resp. mellom kirken og verden, og en teologi som gjør alvor av budskapet om fall og frelse, synd og soning, men to komponenter i én og samme helhetsvirkelighet (jfr. ovenfor). Hva man enn mener om «sekulariseringsteologien» (en betegnelse som altså kan forstås på flere måter), har den artikulert, aksentuert og aktualisert et anliggende som kirken ikke kan og ikke må ignorere eller bagatellisere, — et anliggende som i og for seg er like legitimt som vakthold om det bibelske budskaps autoritet og integritet.

Det forekommer meg at det i vårt land i dag i stor utstrekning tales og skrives som om det lar seg gjøre å stille «forkynnelse» og «tjeneste» opp mot hverandre som to selvstendige størrelser, og ikke bare det, men at det er nødvendig å gjennomføre en rangordning mellom dem. Evangeliet må være hovedsaken! Evangeliseringen må være misjonens primære oppgave! Den rene evangelisering er det misjonene må samle seg om i dag! Slik lyder det til oss fra flere hold. Men er dette en kristelig forsvarlig uttrykksmåte? Innebærer ikke frelse i bibelsk forstand frelse av det *hele* menneske, inkl. den sosiale kontekst mennesket som menneske står i og blir bestemt av? Er ikke kristen innsats i samfunnet en like spontan og naturlig ytring av troen som forkynnelsen av budskapet for den enkelte er det? Hvis det er utelukkende «ren evangelisering» det dreier seg om, hvordan kan da misjonene ta imot millionbeløp til opprettelse av jordbrukskoler, sykehus osv.? Og hvordan kan da «Evangeliets røst», den store radiostasjon i Etiopia, bruke to tredjedeler av sendetiden til ikke-religiøse programmer? Handlet de lutherske kirker i Syd Afrika galt da de for noen år siden uttalte som sin overbevisning

at apartheid-politikken er i strid med evangeliet? Var ikke dette en politisk handling, og er det ikke slik regjeringen har oppfattet den? Hva vil det si å konsentrere seg om evangeliseringen som den «egentlige» oppgave? Går det an for kirken å være nøytral? Betyr ikke også ikke-engasjement at kirken blir tillagt en politisk holdning? Kan kirken virkelig fraskrive seg et direkte og forpliktende ansvar for det samfunn menneskene lever i? En ny gjenomtenkning av det bibelske og teologiske grunnlag for kirkens/misjonens liv og virksomhet er i dag mer enn noensinne en bydende nødvendighet.

Det er også andre emner det kunne ha vært interessant å ta opp i dette «svar», — som jeg nevnte i begynnelsen er det *vesentlige* spørsmål Haus reiser i sin verdifulle artikkel. Ikke minst interessant ville det være å få klarlagt selve misjonsbegrepet, i første rekke forholdet mellom de «geografiske» og «frelshistoriske» aspekter av dette. Men det blir det nok ikke anledning til i denne omgang.